

การกระจายรายได้และทรัพย์สินในประเทศไทย:
การวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำจำแนกตามชนชั้น
(Income and Asset Distribution in Thailand:
An Analysis of Inequality Classified by Socioeconomic Class)

สุวิมล เสงพัฒนา^{1*}, ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์² และ พิชิต รัชตพิบูลภพ³
Suwimon Hengpatana^{1*}, Direk Patmasiriwat² and Pichit Ratchatapibhunphob³

Received: February 4, 2019

Revised: April 12, 2019

Accepted: June 4, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเป็นจริง (Situational Analysis) ของการกระจายทรัพย์สินและรายได้โดยวิเคราะห์รายได้และการถือครองทรัพย์สินเป็นรายชนชั้น ใช้ทฤษฎีวงจรชีวิตและทฤษฎีทุนมนุษย์เป็นกรอบในการวิจัย ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยคือข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Household Socio-Economic Survey) พ.ศ.2556 ที่สำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งการวิเคราะห์การกระจายทรัพย์สินและรายได้ ตลอดจนการวัดความเหลื่อมล้ำตามแหล่งรายได้ครัวเรือนและทรัพย์สินครัวเรือน ใช้ดัชนีจินี (Gini Coefficient) เป็นตัวชี้วัด รวมทั้งใช้เทคนิคแยกองค์ประกอบ (Gini Decomposition) เพื่อวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำระหว่างชั้นรายได้และภายในชั้นรายได้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกร เกษตรผู้เช่า และแรงงานทั่วไปมีรายได้สัมพัทธ์ต่ำ ในขณะที่ผู้ประกอบการและนักวิชาชีพมีรายได้สัมพัทธ์สูงกว่าค่าเฉลี่ยดัชนีจินีของรายได้ต่อหัวในปี 2556 เท่ากับ 0.48 เมื่อวัดความเหลื่อมล้ำโดยแยกองค์ประกอบพบว่า ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ภายในชนชั้นเดียวกันร้อยละ 76 ในขณะที่ความแตกต่างระหว่างชนชั้นอธิบายได้ร้อยละ 24 ความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินเท่ากับ 0.69 ทรัพย์สินประเภทประเภทบ้านที่ดินและอาคารพาณิชย์มีสัดส่วนความสำคัญมากที่สุด แต่ทรัพย์สินทางการเงินก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำสูงที่สุดและหากครัวเรือนมีทรัพย์สินทางการเงินเพิ่มขึ้นจะทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: การกระจายรายได้ ความเหลื่อมล้ำ ชนชั้นทางเศรษฐกิจและสังคม

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Assistant Professor, Faculty of Economics, Srinakharinwirot University

E-mail: suwimonh@g.swu.ac.th

² ศาสตราจารย์ คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Professor, Graduated School of Development Economics, National Institute of Development Administration

E-mail: direk.p@nida.ac.th

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

Assistant Professor, Faculty of Liberal Arts, Rajapruck University

E-mail: pichit9999@yahoo.com

* Corresponding Author

ABSTRACT

The study aims to conduct a situational analysis of asset and income distribution through an analysis of asset ownership and income classified by class. The life cycle theory and human capital theory were the research frameworks applied to explain the experimental results. The data used in this study were the Household Socioeconomics Survey in 2013, conducted by the National Statistical Office. The analysis of income and asset distribution and inequality was explained using the Gini coefficient. The Gini decomposition technique was also applied to describe the inequality between and within socioeconomic classes, which were classified into five; namely, farmers, tenant farmers, general laborers, professionals, and entrepreneurs. The research findings revealed that farmers, tenant farmers, and general laborers had low relative income, whereas entrepreneurs and professionals had a higher relative income than the average. The Gini coefficient of income in 2013 was 0.48. The inequality divided by compositions revealed that 74 percent of the differences within the same class could be explained, whereas 26 percent of the differences between classes could be explained. The inequality in asset ownership reflected the ability to invest and the availability of risk management tools in the case of economic uncertainties, with a Gini coefficient of 0.65. The most important type of asset was houses/land/commercial buildings, but financial assets were seen to positively cause the most inequality among the three types of assets-meaning that if the household's financial assets increase, it will cause greater disparity.

Keywords: Income Distribution, Inequality, Socioeconomic Class

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจได้รับความสนใจอย่างมากทั่วโลก โดยมีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่บ่งชี้ว่า ช่องว่างระหว่างคนรวยคนจนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนภายหลังทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา รายได้กระจุกตัวในคนกลุ่ม รวยที่สุด (Super Rich) นักเศรษฐศาสตร์ชั้นนำของโลก เช่น โจเซฟ สติกลิตซ์ (Stiglitz, 2013) โทมัส พิกetty (Piketty, 2003) และแอนโธนี แอตคินสัน (Atkinson, 1970) ได้แสดงความห่วงใยต่อปัญหาความเหลื่อมล้ำ พร้อมกับอธิบายผลกระทบและผลลัพธ์ต่อสังคม กล่าวคือ ความเหลื่อมล้ำอาจเป็นต้นตอของความขัดแย้ง ทางสังคมและการเมือง เป็นสาเหตุของการชะลอตัวทางเศรษฐกิจในด้านหนึ่งมีความพยายามในการขยาย องค์ความรู้ว่าด้วยการกระจายรายได้ระดับโลกโดยประมวลข้อมูลจากนานาประเทศเกี่ยวกับดัชนีความเหลื่อมล้ำ (Global Inequality) ถึงแม้ว่าในขณะนี้ฐานข้อมูลยังไม่ครบถ้วน ส่วนใหญ่ได้ข้อมูลจากประเทศร่ำรวยซึ่งมี สถาบันวิจัยและพัฒนารานข้อมูลอย่างเข้มข้น สำหรับประเทศกำลังพัฒนามักจะอยู่ระหว่างการพัฒนาฐานข้อมูล ทั้งที่เกี่ยวกับรายได้และการถือครองทรัพย์สินและการจัดเก็บข้อมูลครัวเรือนอย่างต่อเนื่องเพื่อวัดความ เปลี่ยนแปลง Alvaredo and Gasparini (2015) ได้สำรวจองค์ความรู้ด้านความเหลื่อมล้ำในประเทศกำลัง พัฒนาครอบคลุม 146 ประเทศ สรุปว่าระบบเศรษฐกิจโลกาภิวัตน์แม้ว่าจะจะเป็นผลดีต่อประสิทธิภาพแต่ส่งผล ทางลบต่อการกระจายรายได้ กล่าวคือ ภายใต้อิทธิพลโลกาภิวัตน์มีการค้นคว้าเทคนิควิทยาการก้าวหน้า สิ่งประดิษฐ์ และนวัตกรรมถูกประยุกต์ไปใช้กับระบบการผลิต เกิดผลิตภัณฑ์ประเภทใหม่ซึ่งอำนวยความสะดวกประโยชน์ต่อพลเมือง ของโลกไม่น้อยให้อรรถประโยชน์ต่อผู้บริโภคมีความสะดวกสบายเป็นอันมาก และสนับสนุนการเจริญเติบโตของ สาขาเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคบริการ หน่วยธุรกิจชั้นนำและเจ้าของทุนได้รับผลประโยชน์จากอัตราการ

ขยายตัวของเศรษฐกิจโลก จากการประหยัดจากขนาดผลตอบแทนกระจายเป็นกำไร เงินปันผล ค่าลิขสิทธิ์ ราคาค่าหุ้น ฯลฯ นอกจากนี้งานวิจัยหลายชิ้นทดสอบข้อสันนิษฐานของโซมอน คูเซเนท (Simon Kuznet) ซึ่งเสนอทฤษฎีที่ว่า ในช่วงแรกของการพัฒนา การขยายตัวของอุตสาหกรรมใหม่เกิดขึ้นได้โดยนำปัจจัยแรงงานทุนและที่ดินมาใช้สร้างมูลค่าเพิ่มและผลิตภัณฑ์ใหม่ ในขณะที่ไม่มีปัญหาเนื่องจากมี “แรงงานส่วนเกิน” จากภาคเกษตรกรรมโอนย้ายแรงงานเข้ามาทำงานในภาคอุตสาหกรรมหรือการบริการจึงเป็นผลดีโดยรวม ไม่มีผลทางลบต่อภาคเกษตรกรรมมีเพียงเล็กน้อย อย่างไรก็ตามเมื่อประเทศพัฒนาไปจุดหนึ่ง แรงงานส่วนเกินย่อมจะลดลง เกิดปัญหาขาดแคลนแรงงานในขณะที่ค่าจ้างแรงงานถูกปรับเพิ่มขึ้น ซึ่งทำให้สัดส่วนรายได้ของแรงงาน (Labor Share in National Income) สูงขึ้น และอัตราความเหลื่อมล้ำของรายได้ลดลง ความสัมพันธ์จึงมีลักษณะเพิ่มขึ้นและลดลง คล้ายตัวคว่ำ (Inverted U-shape) เรียกปรากฏการณ์นี้ว่า เส้นคูเซเนท และถูกนำไปประยุกต์เพื่อปรากฏการณ์อื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน เช่น เส้นคูเซเนทด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Kuznet Curve)

Piketty (2003) นักเศรษฐศาสตร์ชาวฝรั่งเศสได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องการกระจายรายได้อย่างต่อเนื่องครอบคลุมประเทศในกลุ่ม OECD และศึกษาการจัดเก็บภาษีมรดกในประเทศฝรั่งเศสย้อนหลังไปหนึ่งร้อยปีเศษ สรุปว่า ก) ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้เคยลดลงในระหว่างสงครามโลกทั้งสองครั้ง ประมาณ ค.ศ. 1920-1950 ข) ภายหลังทศวรรษ 1980 เป็นต้นมาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้กลับมีแนวโน้มสูงขึ้น ปรากฏการณ์เช่นนี้จะมีสาเหตุจากระบบเศรษฐกิจไร้พรมแดน โลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนโยบายการคลังการเงินซึ่งเป็นผลดีต่อคนกลุ่มน้อย กล่าวคือเจ้าของทุน เจ้าของเทคโนโลยี ผู้บริหาร และแรงงานระดับบนมองในภาคธุรกิจชั้นนำของโลกหรือระดับโลก

ในประเทศไทยปัญหาความเหลื่อมล้ำได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นตามลำดับโดยมีข้อวิพากษ์เชิงวิจารณ์ถึงการกระจุกตัวของรายได้ และความมั่งคั่ง แนวคิดการลดความเหลื่อมล้ำปรากฏอย่างชัดเจนภายหลังปี พ.ศ. 2556 และก่อนหน้านั้นสภาพปฏิรูปแห่งชาติ (สพช.) ได้จัดทำเอกสารหลายเล่มวิเคราะห์สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำ พร้อมเสนอประเด็นและแนวทางการปฏิรูปเป็นลายลักษณ์อักษร ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมเช่นการจัดตั้งธนาคารที่ดินเพื่อลดอัตราการสูญเสียที่ดินของเกษตรกร การจัดสรรงบประมาณพื้นที่เพื่อส่งเสริมจังหวัดยากจนให้เติบโตได้รวดเร็วและลดช่องว่างระหว่างพื้นที่รวยและจน มาตรการส่งเสริมครัวเรือนยากจนให้มีอาชีพ และรายได้สูงขึ้น ข้อเสนอจัดตั้งกองทุนให้เปล่าแก่ครอบครัวยากจน เพื่อให้เด็กได้รับโอกาสการเรียนรู้ต่อจากการศึกษาขั้นพื้นฐานและ “ไม่ออกจากสถานศึกษาเร็วเกินไป” เป็นต้น นอกจากนี้ รัฐบาลยังให้ความสำคัญ ในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทั้งด้านรายได้และทรัพย์สิน ดังปรากฏในแผนพัฒนาประเทศหลายฉบับ อาทิ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เป็นต้น ดังนั้นการศึกษาเรื่องความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และทรัพย์สินตลอดจนการวิเคราะห์แยกตามองค์ประกอบของชนชั้นทางเศรษฐกิจและสังคม น่าจะเป็นประโยชน์ในการประยุกต์เชิงนโยบายต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพเป็นจริง (Situational Analysis) ของการกระจายทรัพย์สินและรายได้โดยวิเคราะห์การถือครองทรัพย์สินและรายได้เป็นรายชนชั้น

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลระดับทุติยภูมิคือชุดข้อมูล การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Household Socio-economic Survey) ปี พ.ศ.2556 ที่สำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ หน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) คือหน่วยครัวเรือน โดยอายุของตัวอย่างข้อมูลคือ 15 ปีขึ้นไป มีจำนวนตัวอย่างครัวเรือนที่ใช้ในการวิเคราะห์ทั้งสิ้น 34,552 ครัวเรือน

สมมติฐานของการวิจัย

ก. กลุ่มผู้ประกอบการ (Entrepreneur) เป็นครัวเรือนที่มีเงินทุน เป็นเจ้าของกิจการธุรกิจที่จ้างแรงงานมาช่วยทำงาน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทางธุรกิจอย่างยาวนานรวมทั้งความรู้ และทักษะเฉพาะด้าน ผลผลิตค้าจำหน่ายสินค้าขายรับเหมา การที่มีเงินทุนหรือเข้าถึงสินเชื่อเป็นความได้เปรียบ ดังนั้นมีโอกาสพัฒนารายได้ และสะสมสินทรัพย์ ค่อนข้างสูง (ทั้งนี้เป็นการเปรียบเทียบกับชนชั้นอื่นที่ “ทุนน้อย”)

ข. ในกลุ่มนักวิชาชีพ (Professional) ส่วนใหญ่มีฐานะเป็นลูกจ้างพนักงานหรือเป็นระดับบริหารจัดการ ซึ่งส่วนใหญ่มีการศึกษาสูง อีกนัยหนึ่งมีทุนมนุษย์มีความได้เปรียบในแง่การทำงาน กล่าวคือ ได้รับความไว้วางใจให้รับผิดชอบงานระดับกลาง/สูงในองค์กร สามารถใช้ความรู้เฉพาะทางหรือทักษะจากการเล่าเรียน และการเรียนรู้ระหว่างการทำงาน (OJT=On the Job Training) นักวิชาชีพในวัยกลางคนจำนวนหนึ่งได้รับความไว้วางใจให้ทำงานบริหาร-กำกับดูแลองค์กร หรือร่วมตัดสินใจหรือวางแผนกับเจ้าของกิจการ ดังนั้นมีโอกาสได้รับเงินเดือนค่าจ้างสูงกว่าแรงงานทั่วไป ได้รับโบนัส โอกาสไต่เต้าในองค์กรหรือข้ามหน่วยงานส่วนข้างสูง

ค. กลุ่มแรงงานทั่วไป (Worker in General, Unskilled Worker) คนกลุ่มนี้อาศัยทักษะและกำลังแรงงานเป็นปัจจัยการผลิต ส่วนใหญ่เป็นลูกจ้างพนักงาน หรือ “ลูกจ้างชั่วคราว” หรือประกอบอาชีพอิสระ (ค้าขายเล็กน้อย) โดยที่ทักษะฝีมือระดับต่ำหรือปานกลาง ค่าจ้างเงินเดือนจึงอยู่ระดับน้อยถึงปานกลาง จำนวนหนึ่งอาจได้รับหลักประกันการทำงานในองค์กร อย่างไรก็ตามอีกจำนวนหนึ่งไม่มีหลักประกันการทำงาน เช่น รับเงินเดือนรายวัน หรือรายสัปดาห์ กลุ่มแรงงานอิสระ (Self Employed และไม่มีลูกจ้าง) รายได้สุทธิไม่แน่นอน ไม่มีหลักประกันทางสังคม บางอาชีพมีอายุการทำงานสั้น

ง. กลุ่มเกษตรกรที่มีที่ดินทำกินของตนเอง มีฐานะเป็นผู้ประกอบการ โดยที่ดินเป็นทุนประกอบกับแรงงานครัวเรือน ใช้ประสบการณ์และทักษะในการผลิตสินค้าการเกษตรหรือบางส่วนทำงานนอกฟาร์มเป็นรายได้ อาชีพเกษตรกรมีความเสี่ยงเนื่องจากโรคพืชแมลงและภัยธรรมชาติ นอกจากนั้นมีความเสี่ยงของราคาสินค้า ซึ่งอ่อนไหวต่ออุปสงค์และอุปทานของตลาดสินค้าเกษตร เกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเอง แม้ว่ารายได้ต่ำแต่การถือครองทรัพย์สินเป็นหลักประกันชีวิต

จ. เกษตรกรผู้เช่า หมายถึงกลุ่มคนที่ไม่มีที่ดินทำกินของตนเอง ต้องอาศัยที่เช่านาไร่หรือสวนประกอบกิจการ ขนาดที่ดินทำกินมักจะเล็กกว่ากลุ่มเกษตรกรที่มีที่ดินทำกินของตนเอง อาศัยทักษะและประสบการณ์ทำงานผลิต/จำหน่าย เผชิญความเสี่ยงด้านราคา ด้านผลผลิตและราคา อนึ่ง การตัดสินใจให้เช่าที่ดินขึ้นอยู่กับเจ้าของที่ดิน เมื่อดำเนินการไประยะหนึ่งเจ้าของที่ดินมองเห็นศักยภาพการใช้ที่ดินรูปแบบอื่น (เป็นร้านค้าโรงงาน หรือเชิงพาณิชย์) สามารถเลิกสัญญา ซึ่งเป็นความเสี่ยงการประกอบอาชีพของเกษตรกรผู้เช่า ครัวเรือนเกษตรกรผู้เช่าอาจจำเป็นต้องหารายได้เสริมจากการทำงานนอกฟาร์ม หรือส่งสมาชิกไปทำงานนอกพื้นที่และส่งเงินกลับเข้าบ้าน

ฉ. ความเหลื่อมล้ำของรายได้และทรัพย์สิน อาจจะลดลงเนื่องจากนโยบายของภาครัฐไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดสรรงบประมาณช่วยคนจนด้านการศึกษา การขยายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า และการจัดสวัสดิการสังคม (ตามนัยของทฤษฎี Pigou-Dalton) ตัวอย่างมาตรการที่ผ่านมา

ได้แก่ ก) การขยายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ข) การจัดสรรเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ค) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ง) กองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา จ) กองทุนการออมแห่งชาติ มาตรการเหล่านี้เป็นการโอนรายได้ (Income Transfer) จากรัฐให้ประชาชนที่มีรายได้น้อย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาเชิงประจักษ์ เกี่ยวกับการกระจายรายได้และการถือครองทรัพย์สินในประเทศไทยจำแนกตามชนชั้น โดยตั้งคำถามวิจัยคือ คำถามวิจัยที่ 1: ความแตกต่างของรายได้ระหว่างชนชั้นมากน้อยเพียงใด เพิ่มขึ้นหรือลดลง จำแนกครัวเรือนตามชนชั้นเศรษฐกิจและสังคม (Socioeconomic Class) ออกเป็น 5 กลุ่มชนชั้น ประกอบด้วย กลุ่มเกษตรกร เกษตรกรผู้เช่า แรงงานทั่วไป ผู้ประกอบการ และ นักวิชาชีพ การวิเคราะห์โดยใช้ดัชนีจีนิ ดัชนีจีนิที่แยกองค์ประกอบ หมายถึงเปรียบเทียบข้ามกลุ่มและเปรียบเทียบภายในกลุ่มเดียวกัน และคำถามวิจัยที่ 2: การถือครองทรัพย์สิน (วัดจากทรัพย์สินสี่ประเภท คือ บ้านและที่ดิน อาคารพาณิชย์ ยานพาหนะ และเงินหรือตราสารทางการเงิน) ของแต่ละชนชั้นเป็นอย่างไร โดยมีรายละเอียดของการวัดความเหลื่อมล้ำ ดังนี้

ดัชนีวัดความเหลื่อมล้ำ

ดัชนีวัดความเหลื่อมล้ำที่ใช้อธิบายในงานวิจัยส่วนนี้คือ ดัชนีจีนิ (Gini Coefficient) เป็นดัชนีที่อ้างอิงแพร่หลายที่สุด อาจจะเป็นเพราะตีความจากตัวเลขได้ชัดเจน จากค่าพิสัยระหว่าง 0–1 (1 หมายถึง ความเหลื่อมล้ำสูงมาก) อนึ่งดัชนีจีนิ เชื่อมโยงกับเส้นลอเรนซ์ (Lorenz Curve) ซึ่งเป็นรูปภาพที่สะท้อนแสดงการกระจุกตัวของรายได้ที่สามารถเข้าใจได้ง่าย ในเวลาที่ยังพัฒนาการของเทคนิค “แยกองค์ประกอบ” Gini Decomposition เช่น การจำแนกความเหลื่อมล้ำตามประเภทของรายได้ (Inequality by Income Sources) เช่น ค่าจ้าง รายได้ฟาร์ม รายได้นอกฟาร์ม รายได้เงินโอน ช่วยให้นักวิจัยอนุมานได้ว่า ความเหลื่อมล้ำ มาจากส่วนของ “ค่าจ้าง” หรือ “รายได้นอกฟาร์ม” มีน้ำหนักความสำคัญเพียงใด นอกจากนั้น การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ของความผันแปร (Coefficient of Variation) หรือ CV เป็นอีกดัชนีหนึ่งที่นิยมใช้ โดยอิงค่าความแปรปรวน (Variance) ว่าเป็นที่เท่าของค่าเฉลี่ย (Mean Value) ซึ่งเป็นค่าสถิติเชิงพรรณนาที่คำนวณได้ง่าย

การวัดความเหลื่อมล้ำตามแหล่งรายได้ครัวเรือน

ครัวเรือนหนึ่งอาจจะมีหลายได้จากหลายแหล่งหรือจากสมาชิก 2 ถึง 3 คน มีพัฒนาการแบบจำลองวัดความเหลื่อมล้ำที่คำนึงถึงแต่ละแหล่งรายได้ (Income Sources เช่น ค่าจ้าง รายได้นอกฟาร์ม รายได้ฟาร์ม รายได้จากทุน ฯลฯ) งานวิจัยนี้ใช้แนวคิดของ Lerman and Yitzhaki (1985) (Patmasiriwat, 2010) มาประยุกต์กับการวัดความเหลื่อมล้ำของการถือครองทรัพย์สินที่มาจกหลายแหล่ง อาทิ บ้าน/ที่ดินและอาคารพาณิชย์ ยานพาหนะ และทรัพย์สินทางการเงิน มีสูตรคำนวณโดยสรุปคือ

ดัชนีจีนิแบบแยกตัวประกอบตามแหล่งรายได้ (Decomposable Gini by Income Source)

$$G(v) = R * G * S$$

เมื่อ ตัวห้อย i หมายถึงแหล่งรายได้ (1,2,3....7)

R (Gini Correlation) = ค่าสหสัมพันธ์จีนิ

S (Income Share of the Source) = สัดส่วนของแหล่งรายได้นั้นกับรายได้รวม

G (Gini Coefficient for Each Income Source) = ค่าสัมประสิทธิ์จีนิของรายได้แต่ละแหล่ง

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำโดยทั่วไปแบบพื้นฐานมักใช้การวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ โดยนำรายได้ของคนในสังคมทั้งหมดมาแจกแจงเป็นขั้นรายได้จำนวนสิบกลุ่ม (Income Decile) ตั้งแต่กลุ่มที่ยากจนที่สุดจนถึงกลุ่มที่ร่ำรวยที่สุด การแบ่งกลุ่มรายได้เช่นนี้จะสะท้อนความแตกต่างอย่างมากระหว่างขั้นรายได้ อาจกล่าวได้ว่า กลุ่มที่ยากจนคือกลุ่มที่มีรายได้ในขั้นรายได้ที่หนึ่งถึงสาม กลุ่มร่ำรวยคือกลุ่มที่มีรายได้อยู่ในขั้นรายได้ที่แปดถึงสิบ จากข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (SES) พ.ศ.2556 ดังแสดงในตารางที่ 1 นั้นพบว่า ขั้นรายได้ที่หนึ่งที่มีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 966 บาทต่อคนต่อเดือน ในขณะที่ขั้นรายได้ที่สิบรายได้เฉลี่ย 32,281 บาทต่อเดือน ซึ่งมากกว่ากลุ่มขั้นรายได้ที่หนึ่งถึง 33 เท่า แสดงถึงความเหลื่อมล้ำที่สูง นอกจากนี้จะเห็นว่ากลุ่มครัวเรือนยากจนมีจำนวนสมาชิกมากกว่ากลุ่มครัวเรือนรวย และแสดงให้เห็นว่าความชุกของความยากจนจะอยู่ในเขตชนบทมากกว่าเขตเมือง

ตารางที่ 1 การจำแนกครัวเรือน 10 กลุ่มตามขั้นรายได้ (Income Decile)

ขั้นรายได้	รายได้ครัวเรือน (บาท/เดือน)	รายได้เฉลี่ย (บาท/เดือน)	ขนาดครัวเรือน	สัดส่วนในชนบท
1	4,147	966	3.92	0.55
2	9,648	2,729	3.54	0.52
3	11,865	3,513	3.38	0.47
4	13,908	4,299	3.24	0.45
5	16,168	5,185	3.12	0.41
6	18,840	6,283	3.00	0.40
7	22,059	7,720	2.86	0.36
8	25,653	9,834	2.61	0.32
9	33,290	13,535	2.47	0.30
10	72,123	32,281	2.22	0.24

ที่มา: คำนวณโดยคณะวิจัย จากข้อมูล SES 2556

การแบ่งชนชั้นทางเศรษฐกิจและสังคม (Socioeconomic Class) ในงานวิจัยนี้อิงนิยามของสำนักงานสถิติแห่งชาติ แต่ได้ปรับใหม่เพื่อความเหมาะสมและกระชับ โดยจำแนกชนชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมออกเป็น 5 กลุ่มอาชีพหลัก คือ เกษตรกร เกษตรกรผู้เช่า ผู้ประกอบการ นักวิชาชีพ และแรงงานทั่วไป หน่วยวิเคราะห์คือหน่วย ครัวเรือน ข้อดีของการจำแนกชนชั้นที่ระบุเป็นเกษตรกร เกษตรกรผู้เช่า ผู้ประกอบการ นักวิชาชีพ และแรงงานทั่วไป คือเป็นการสะท้อน “วิถีชีวิต” เช่นเกษตรกร-เกษตรกรผู้เช่า อาศัยอยู่ในชนบทเป็นส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพอิสระและไม่มีเวลาทำงานแน่นอน เมื่อพูดถึงแรงงานทั่วไป สามารถเข้าใจได้ว่าส่วนใหญ่มีฐานเป็นลูกจ้างทำงานในเขตเมืองและระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยไม่สูงนัก นักวิชาชีพหมายถึงคนทำงานที่มีทุนมนุษย์หรือทักษะฝีมือสูง ทำงานในสถานประกอบการในตำแหน่งระดับกลางหรือสูงรวมทั้งงานบริหาร ส่วนผู้ประกอบการนั้นซึ่งเป็นเจ้าของกิจการมีทุนจำนวนหนึ่ง ว่าจ้างพนักงานลูกจ้างจำนวนหนึ่งมาร่วมทำงานอย่างไรก็ตาม ในกลุ่มผู้ประกอบการอาจจะเป็นทุนขนาดเล็ก ขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ก็ได้ เนื่องจากผลสำรวจครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติไม่ได้บรรจุข้อมูลขนาดทุนหรือขนาดกิจการธุรกิจ หากกระจายการทำงานตามช่วงอายุและข้อเปรียบเทียบระหว่างชนชั้นเป็นการแสดงถึงความจำเป็นของแรงงานแต่ละชนชั้นที่ต้องทำงานเพื่ออุดหนุนครัวเรือนและสะท้อนถึงรายได้จากการประกอบอาชีพของแต่ละชนชั้นตามตารางที่ 2 ข้อสังเกตคือ

ในกลุ่มแรงงานทั่วไปและผู้ประกอบการมีค่าความถี่สูงสุดอยู่ที่ช่วงอายุ 40-49 ปี หลังจากนั้นจำนวนมีแนวโน้มลดลงสะท้อนถึงอายุเฉลี่ยการทำงานสั้น กรณีแรงงานทั่วไป การตัดสินใจขึ้นอยู่กับลูกจ้างเพียงอย่างเดียวแต่ยังขึ้นกับฝ่ายนายจ้างซึ่งกิจการบางประเภทจำเป็นต้องอาศัย “พละกำลัง” จากลูกจ้างด้วยเหตุนี้นายจ้างจำเป็นต้องพิจารณาเงื่อนไขทางกายภาพว่าเหมาะสมกับการกำหนดกติการับเฉพาะอายุน้อยหรืออย่างสูงสุดในวัยกลางคน หรือปรับเปลี่ยนหน้าที่ทำภารกิจอื่นๆ การที่แรงงานทั่วไปมีอายุทำงานสั้นมีนัยสำคัญต่อการออมรายได้ตลอดชีวิต และโอกาสสะสมทรัพย์สินน้อยกว่าชนชั้นอื่นๆ หลักฐานเชิงประจักษ์อีกประการหนึ่งคือสัดส่วนแรงงานอายุเกินกว่า 50 ปีขึ้นไป และยังทำงานน้อยกว่าชนชั้นอื่นๆ สรุปคือต่ำกว่าครึ่งหนึ่งที่อายุเกิน 50 ปี และยังคงทำงาน ส่วนในกลุ่มเกษตรกร เกษตรกรผู้เช่าและนักวิชาชีพ ค่าความถี่สูงสุดในช่วงอายุ 50-59 ปี สำหรับเกษตรกร/เกษตรกรผู้เช่า มีสถานะเป็น “นายของตนเอง” คือเลือกอาชีพอิสระ ดังนั้นการตัดสินใจ “หยุดทำงาน” จึงขึ้นอยู่กับตนเองเป็นสำคัญ ส่วนนักวิชาชีพนั้นเป็นกลุ่มที่มีทุนมนุษย์สูงที่สุดอาจจะเป็นลูกจ้าง หรือประกอบอาชีพอิสระ เช่น เปิดสำนักบัญชี หมายควม ในกลุ่มเกษตรกรนั้นพบว่าร้อยละ 65 ในกลุ่มเกษตรกร และมีอายุ 50 ปีขึ้นไปยังคงประกอบอาชีพ ในกลุ่มนักวิชาชีพสัดส่วนที่ยังคงทำงานหลัง 50 ปีเท่ากับร้อยละ 52 แสดงถึงการใช้ทักษะวิชาชีพในการทำงานสะสมจนอายุมากและมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเมื่อมีอายุเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 2 การกระจายของครัวเรือนตามช่วงอายุ และเปรียบเทียบระหว่างชนชั้น

(หน่วย: ครัวเรือน)

ชนชั้น	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามอายุ (ปี)						ความถี่
	15-30	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	
เกษตรกร	82	522	1,563	2,055	1,335	622	6,179
เกษตรกรผู้เช่า	22	141	375	470	220	91	1,319
ผู้ประกอบการ	79	337	759	713	429	214	2,531
นักวิชาชีพ	263	740	1,097	1,447	509	282	4,338
แรงงานทั่วไป	1,729	3,600	5,351	4,857	2,583	1,224	19,344
ค่าเฉลี่ย	2,175	5,340	9,145	9,542	5,076	2,433	33,711

ที่มา: คำนวณโดยคณะวิจัย จากข้อมูล SES 2556

การกระจายรายได้เปรียบเทียบระหว่างชนชั้น

การวิเคราะห์การกระจายรายได้และรายได้ต่อหัวของแต่ละชนชั้นที่แบ่งตามกลุ่มอาชีพ พบความแตกต่างระหว่างชนชั้น ดังแสดงในตารางที่ 3 ซึ่งพบว่า ในชนชั้นที่มีรายได้ครัวเรือนสูง ได้แก่ผู้ประกอบการ และนักวิชาชีพ มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ยเกินกว่า 5 หมื่นบาท รายได้ต่อหัวอยู่ระหว่าง 18,000-22,000 บาท ซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้มีทั้งที่เป็นตัวเงินและทุนมนุษย์ทำให้สามารถมีรายได้ที่สูง ชนชั้นที่มีรายได้ครัวเรือนรองลงมาคือ เกษตรกรผู้เช่า เกษตรกร และแรงงานทั่วไป มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ที่ 21,000 – 22,700 บาทต่อเดือน รายได้ต่อหัวอยู่ที่ 7,000-8,400 บาท ทุกชนชั้นมีขนาดครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน มีคนทำงานน้อยกว่าหรือเท่ากับ 2 คนต่อครัวเรือน แต่กลุ่มชนชั้นเกษตรกรและเกษตรกรผู้เช่าซึ่งมีรายได้น้อยดังนั้นจำเป็นต้องมีคนทำงานหารรายได้ (Earner) หลายคนซึ่งอาจหมายถึงการใช้แรงงานเด็กและเยาวชน จึงมีคนทำงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3-4 คน เมื่อคำนวณ CV (Coefficient of Variation) ซึ่งเท่ากับส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานหารด้วยค่าเฉลี่ย และคำนวณค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ ดังแสดงในตารางที่ 3 มีข้อสังเกตคือ

ก) กลุ่มผู้ประกอบการและนักวิชาชีพ เป็นกลุ่มที่มีรายได้ครัวเรือนสูงทั้งคู่ แต่เมื่อวัดด้วย CV พบความแตกต่างอย่างชัดเจน กล่าวคือ ผู้ประกอบการมีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 53,965 บาทต่อเดือน ในปี 2556 แต่ค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 10 น้อยคือเท่ากับ 9,800 บาทต่อเดือน เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 90 สูงถึง 88,583 บาทต่อเดือน

และค่า CV สูงมาก (4.46) แสดงถึงความเหลื่อมล้ำภายในกลุ่มสูงและสูงกว่าทุกชนชั้น ค่ามัธยฐานคือ 28,954 บาทต่อเดือน เปรียบเทียบกับนักวิชาชีพ ค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกับผู้ประกอบการ แต่รายได้ระดับต่ำ (p10) เท่ากับ 17,000 บาทต่อเดือน เปอร์เซ็นไทล์ที่ 90 อยู่ที่ 99,563 บาทต่อเดือน และค่ามัธยฐานสูงกว่าอย่างชัดเจน เท่ากับ 42,436 บาทต่อเดือน และ CV มีค่าเพียง 0.92 แสดงถึงความเหลื่อมล้ำภายในกลุ่มต่ำ

ข) กลุ่มเกษตรกรและแรงงานทั่วไป พบว่ามีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน แต่ว่ากลุ่มเกษตรกรมีความเสี่ยงของรายได้ต่ำมากกว่า กล่าวคือ เปอร์เซ็นไทล์ที่ 10 เท่ากับ 5,450 บาทในเกษตรกรผู้เช่า และ 5,866 บาท ในเกษตรกรที่มีที่ดินทำกินสะท้อนความเสี่ยงการประกอบอาชีพ (อาจจะมาจากราคาหรือผลผลิตก็ได้) ส่วนกลุ่มแรงงานทั่วไปมีเปอร์เซ็นไทล์ที่ 10 สูงกว่าโดยเท่ากับ 8,129 บาทต่อเดือน มีค่า CV ใกล้เคียงกับเกษตรกรผู้เช่า ซึ่งมีค่า 1.17 และ 1.07 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 การกระจายของรายได้ เปรียบเทียบระหว่างชนชั้น

กลุ่มชนชั้น	รายได้ครัวเรือน (บาท/เดือน)	รายได้ต่อหัว (บาท/เดือน)	p10	p25	p50	p75	p90	cv
เกษตรกร	21,406	7,064	5,866	8,943	14,435	25,175	41,233	1.80
เกษตรกรผู้เช่า	22,677	6,926	5,450	9,150	16,116	27,736	45,968	1.07
ผู้ประกอบการ	53,965	18,072	9,800	17,061	28,954	48,663	88,583	4.46
นักวิชาชีพ	53,470	21,787	17,000	25,837	42,436	67,367	99,563	0.92
แรงงานทั่วไป	21,775	8,418	8,129	11,547	17,411	26,332	38,237	1.17
ค่าเฉลี่ย	28,241	10,557	7,800	11,833	19,139	31,622	53,235	2.62

ที่มา: คำนวณโดยคณะวิจัย จาก SES 2556

ส่วนรายได้สัมพัทธ์ของชนชั้น แสดงในตารางที่ 4 นั้นอธิบายการเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้ของคนในแต่ละชนชั้น โดยสมมติที่หนึ่งหมายถึงสัดส่วนประชากร โดยชี้ว่ากลุ่มแรงงานทั่วไปคิดเป็นร้อยละ 55 ของประเทศ เกษตรกร (รวมเกษตรกรผู้เช่า) คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 26 กลุ่มนักวิชาชีพร้อยละ 12 และผู้ประกอบการร้อยละ 7 แต่เมื่อคำนวณรายได้รวมของแต่ละชนชั้นพบว่า ก) แรงงานทั่วไปมีรายได้รวมกันร้อยละ 45 และรายได้สัมพัทธ์เท่ากับ 0.82 ข) ในทางตรงกันข้ามนักวิชาชีพมีรายได้รวมกันคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 25 และรายได้สัมพัทธ์สูงสุดที่ 2.09 ค) กลุ่มเกษตรกรมีรายได้รวมกันคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 18 และรายได้สัมพัทธ์ต่ำกว่าหนึ่งคือ 0.7 สำหรับเกษตรกร และ 0.66 เกษตรกรผู้เช่า ตามลำดับ

ตารางที่ 4 การอนุมานการกระจายรายได้โดยรวมและคำนวณรายได้สัมพัทธ์

ชนชั้น	สัดส่วนประชากร (ร้อยละ)	รายได้เฉลี่ย (บาท/เดือน)	รายได้สัมพัทธ์	สัดส่วนรายได้รวม (ร้อยละ)
เกษตรกร	21.8	7,064	0.70	15.3
เกษตรกรผู้เช่า	4.1	6,926	0.66	2.7
ผู้ประกอบการ	6.8	18,072	1.75	11.9
นักวิชาชีพ	11.9	21,787	2.09	24.8
แรงงานทั่วไป	55.4	8,418	0.82	45.3

ที่มา: คำนวณโดยคณะวิจัย จากข้อมูล SES 2556

งานวิจัยนี้ยังแสดงการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้เปรียบเทียบภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มชนชั้น โดยใช้เทคนิคแยกองค์ประกอบตามวิธีการของ Frick, et.al (2006) ซึ่งผลการวิเคราะห์แสดงในตารางที่ 5 นั้น สรุปได้ว่า หนึ่ง ดัชนีจีนิของรายได้ต่อหัวในปี 2556 เท่ากับ 0.48 ซึ่งตามเกณฑ์มาตรฐานระหว่างประเทศถือว่าเป็น “ความเหลื่อมล้ำระดับสูงมาก” สอง ดัชนีจีนิภายในชนชั้นอาชีพนั้นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.36 และมีความเหลื่อมล้ำภายในชนชั้นถึงร้อยละ 76 ขณะที่ดัชนีจีนิระหว่างชนชั้นมีค่าเท่ากับ 0.12 และมีความเหลื่อมล้ำระหว่างชนชั้นคิดเป็นร้อยละ 24 จะเห็นว่าความเหลื่อมภายในแต่ละชนชั้นมีค่าสูงพอสมควร แต่ละอาชีพก็มีความแตกต่างทางรายได้ค่อนข้างมากซึ่งขึ้นอยู่กับระดับความรู้ความสามารถของคนในแต่ละอาชีพ

ตารางที่ 5 ดัชนีความเหลื่อมล้ำจำแนกเป็นภายในและระหว่างกลุ่มชนชั้น

	ค่าสัมประสิทธิ์	ร้อยละ
ดัชนีจีนิ ภาพรวม	0.4803	100
ดัชนีจีนิ วัตถุประสงค์ภายในชนชั้น	0.3639	75.76
ดัชนีจีนิ ระหว่างชนชั้น	0.1164	24.24
ค่าเฉลี่ย รายได้ต่อคน (บาทต่อเดือน)	10,557	
จำนวนตัวอย่าง	34,552	
จำนวนกลุ่มชนชั้น	5	

ที่มา: คำนวณโดยคณะวิจัย จากข้อมูล SES 2556

การเป็นเจ้าของทรัพย์สินและมูลค่าทรัพย์สิน

การวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำมิติทรัพย์สินมีนัยเชิงนโยบายภาษี ดังมีข้อเสนอให้รัฐบาลไทยขยายภาษีบนฐานความมั่งคั่ง (Wealth Based Taxation) เป็นทางเลือกใหม่เพื่อขยายรายได้เข้ารัฐและลดความเหลื่อมล้ำ (สมชัย จิตสุชน และจิราภรณ์ แผลงประพันธ์, 2554) ส่วนนี้เสนอการวิเคราะห์ตามสภาพเป็นจริง โดยตัวแปรการถือครองทรัพย์สินครัวเรือน จำแนกตามชนชั้น ใช้ฐานข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ วัตถุประสงค์ทรัพย์สินครัวเรือนจาก 4 ประเภทกล่าวคือ คือ บ้านและที่ดิน อาคารพาณิชย์ ยานพาหนะ และเงินหรือสินทรัพย์ทางการเงิน ซึ่งทรัพย์สินครัวเรือน คำนวณจาก ก) มูลบ้านและทรัพย์สินที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย ข) บ้านและอาคารที่ใช้เป็นที่พักอาศัยและใช้ประกอบกิจการค้าขายในเวลาเดียวกัน ซึ่งจะขอเรียกว่าอาคารพาณิชย์ ค) มูลค่ายานพาหนะรวมกัน ง) การถือเงิน บัญชีธนาคาร หุ้นและพันธบัตร ตามข้อสันนิษฐานทฤษฎีวงจรชีวิต การถือครองทรัพย์สิน (Household Asset) แปรผันตามช่วงชีวิตของหัวหน้าครัวเรือน เริ่มจากช่วงเริ่มทำงาน หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุ 20-25 ปีหลังจบการศึกษา มีเงินเดือนหรือรายได้และทรัพย์สินครัวเรือนน้อย ภายหลังจากทำงานระยะหนึ่งเงินเดือนหรือรายได้ปรับเพิ่มขึ้นตามประสบการณ์ทำงานและตำแหน่งหน้าที่ภายในองค์กร ทรัพย์สินของครัวเรือนโดยเฉลี่ยสูงขึ้นในวัยกลางคน (40-60 ปี) ต่อจากนั้นมีแนวโน้มลดลงภายหลังเกษียณจากการทำงาน รายได้และการออมอาจจะลดลงเพราะเกษียณจากหน้าที่การงานหรือถ่ายโอนกิจการให้ลูกหลาน บางครัวเรือนอาจจะมีการออมที่ผิดประเภท “การออมผิดประเภท” อีกนัยหนึ่งการถือครองทรัพย์สินมีความเปลี่ยนแปลงตามวงจรชีวิตหรือพลวัตตามอายุของหัวหน้าครัวเรือน ภาพที่ 1 แสดงพลวัตของทรัพย์สินต่อหัวตามอายุของหัวหน้าครัวเรือน มีข้อสังเกต คือ ก) ในวัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 20 ถึง 40 ปี การถือครองทรัพย์สินต่อหัวอยู่ในช่วงพิสัย 5 หมื่นบาท ถึง 2 แสนบาท ข) มูลค่าทรัพย์สินเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในวัยกลางคน กล่าวคือระหว่าง 2-3.5 แสนบาทต่อคน ค) ทรัพย์สินครัวเรือนมีแนวโน้มลดลง แต่มิได้ลดลงจนกระทั่งเหลือศูนย์ถ้าหากคิดตามแบบจำลองวงจรชีวิตและการเห็นแก่ตนเองปรากฏการณ์เช่นนี้สะท้อนว่าบุพการีส่วนใหญ่มีความหวังดีต่อลูกหลานและมีความตั้งใจถ่ายโอนมรดกให้ลูกหลาน การประหยัดค่าใช้จ่ายบริโภคเพื่อดำรงทรัพย์สินโดยจะมอบให้เป็นมรดกหรือของขวัญ

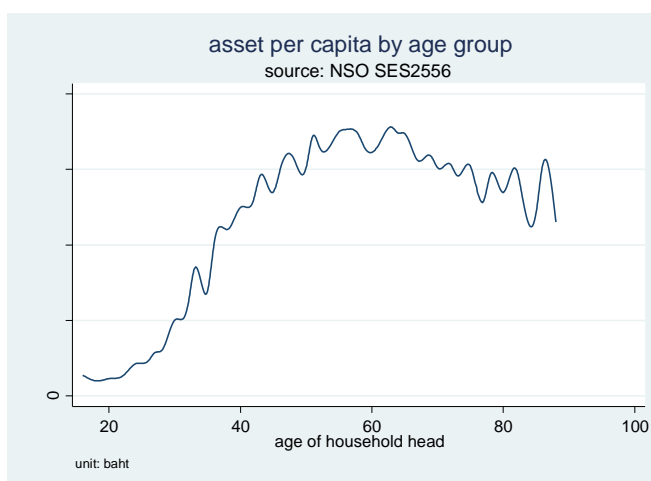
ในโอกาสต่อไปหรือเมื่อสิ้นชีวิต ข้อสังเกตคือ ชนชั้นที่ถือครองทรัพย์สินสูงสุด ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการและนักวิชาชีพ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.4 ล้านบาท และ 2.8 ล้านบาทตามลำดับ กลุ่มที่ถือครองทรัพย์สินระดับปานกลางคือ เกษตรกร ถือครองทรัพย์สินเฉลี่ย 1.2 ล้านบาท และแรงงานทั่วไปมีทรัพย์สินเฉลี่ย 0.77 ล้านบาท และชนชั้นที่มีทรัพย์สินน้อยที่สุดคือ เกษตรกรผู้เช่า ถือครองทรัพย์สินเฉลี่ยเพียง 0.48 ล้านบาท

การใช้เทคนิคแยกองค์ประกอบ กรณีทรัพย์สินครัวเรือนที่ประกอบด้วยทรัพย์สินที่เป็นบ้าน/ที่ดินและอาคารพาณิชย์ ยานพาหนะ และทรัพย์สินทางการเงิน ดังแสดงในตารางที่ 6 เพื่อให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบ ทรัพย์สินที่เป็นบ้าน/ที่ดินและอาคารพาณิชย์ นับว่ามีความสำคัญที่สุดคิดเป็นสัดส่วนความสำคัญร้อยละ 41 ของทรัพย์สินรวม วัดด้วยดัชนีความเหลื่อมล้ำเท่ากับ 0.61 ยานพาหนะมีสัดส่วนความสำคัญร้อยละ 9 ของทรัพย์สินรวม ส่วนความสำคัญของเงินหรือตราสารการเงินเท่ากับร้อยละ 17 ในองค์ประกอบนี้มีความเหลื่อมล้ำสูงถึง 0.84 ในสมมติฐานสุดท้ายแสดง Marginal Contribution หมายถึงหากทรัพย์สินประเภทเพิ่มขึ้นในองค์ประกอบจะส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำรวม มากน้อยเพียงใด ค่าลบหมายถึง ช่วยให้ความเหลื่อมล้ำลดลง ค่าบวกหมายถึงทำให้ความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้น ตามผลลัพธ์ในตารางที่ 5 แสดงว่า หากทรัพย์สินทางการเงินเพิ่มขึ้นมีแนวโน้มเพิ่มความเหลื่อมล้ำ ในทางตรงกันข้ามหากทรัพย์สินบ้านหรือยานพาหนะเพิ่มขึ้นทำให้ความเหลื่อมล้ำมีแนวโน้มลดลง

ตารางที่ 6 วิเคราะห์ทรัพย์สินครัวเรือนด้วยวิธีแยกองค์ประกอบ

ประเภททรัพย์สิน	สัดส่วนความสำคัญต่อทรัพย์สินรวม	ดัชนีความเหลื่อมล้ำ (Gini)	สหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบย่อยกับทรัพย์สินรวม	สัดส่วนต่อทรัพย์สินรวม	Marginal Contribution
บ้าน/ที่ดิน/อาคารพาณิชย์	0.4144	0.6142	0.9311	0.3431	-0.0713
ยานพาหนะ	0.089	0.5691	0.7398	0.0542	-0.0348
ทรัพย์สินทางการเงิน	0.1742	0.8418	0.927	0.1968	0.0226
Total income		0.6908			

ที่มา: คำนวณโดยคณะวิจัย จากข้อมูล SES 2556

ภาพที่ 1 พลวัตของทรัพย์สินต่อหัว (ค่าเฉลี่ย) ตามอายุของหัวหน้าครัวเรือน

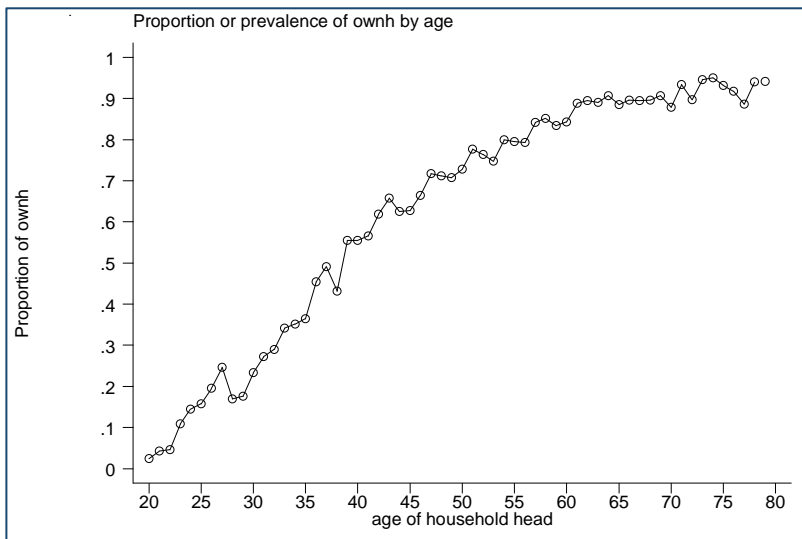
ที่มา: คำนวณโดยคณะวิจัย จากข้อมูล SES 2556

เมื่อทำการวิเคราะห์องค์ประกอบของทรัพย์สินโดยการวิเคราะห์การมีบ้านของตนเอง (Homeownership) ที่มีการพิจารณาแยกตามชนชั้น ดังแสดงในตารางที่ 7 จะเห็นว่า เกษตรกรมีบ้านเป็นของตนเองมากที่สุด ถึงร้อยละ 98 รองลงมาคือเกษตรกรผู้เช่า ซึ่งส่วนใหญ่นั้นเกษตรกรจะอาศัยอยู่ในชนบทซึ่งจะสอดคล้องกับอาชีพ และมูลค่าทรัพย์สินของเกษตรกรและเกษตรกรผู้เช่าที่น้อยกว่าทุกกลุ่ม ในขณะที่ผู้ประกอบการและนักวิชาชีพ มีอัตราการมีบ้านร้อยละ 77 และร้อยละ 68 ตามลำดับ โดยนักวิชาชีพมีอัตราการบ้านเกือบเท่ากับแรงงานทั่วไป ที่ถือครองบ้านร้อยละ 64 แต่มูลค่าทรัพย์สินบ้านของนักวิชาชีพและผู้ประกอบการสูงกว่าของแรงงานทั่วไป ถึง 2.2- 2.5 เท่า และนักวิชาชีพและผู้ประกอบการส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในเมืองมากกว่าชนบทซึ่งสะท้อนของ ลักษณะอาชีพของทั้งสองอาชีพ และการถือครองทรัพย์สิน บ้าน ในชนบทจะมีอัตราส่วนการมีบ้านเป็นของตนเอง ในครัวเรือนที่มีอายุน้อยๆมากกว่าครัวเรือนในเขตเมือง ดังแสดงในภาพที่ 2 และ 3

ตารางที่ 7 อัตราการมีบ้านของตนเองและมูลค่าทรัพย์สินบ้าน เปรียบเทียบระหว่างชนชั้น

ชนชั้น	อัตราการมีบ้านของตนเอง (ร้อยละ)	มูลค่าทรัพย์สินบ้าน (บาท)	สัดส่วนการอยู่ในชนบท (ร้อยละ)
เกษตรกร	98	518,711	61
เกษตรกรผู้เช่า	87	429,052	64
ผู้ประกอบการ	77	1,462,482	30
นักวิชาชีพ	68	1,680,488	24
แรงงานทั่วไป	64	663,741	35
ค่าเฉลี่ย	73	812,961	39

ที่มา: คำนวณโดยคณะวิจัย จากข้อมูล SES 2556

ภาพที่ 2 อัตราส่วนการมีบ้านเป็นของตนเองในเขตเมือง

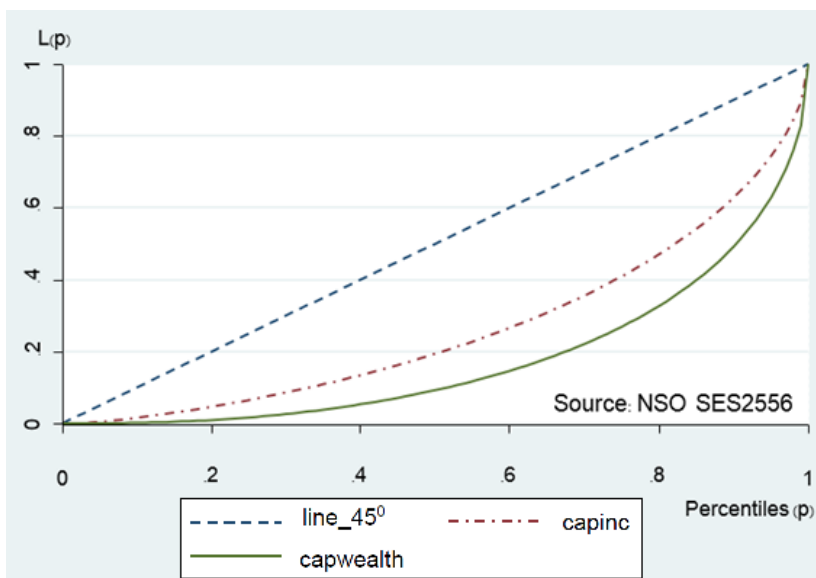
ที่มา: คำนวณโดยคณะวิจัย จากข้อมูล SES 2556

ภาพที่ 3 อัตราส่วนการมีบ้านเป็นของตนเองในเขตชนบท

ที่มา: คำนวณโดยคณะวิจัย จากข้อมูล SES 2556

นอกจากนั้น หากแสดงความเหลื่อมล้ำโดยใช้เส้น Lorenz ซึ่งเป็นวิธีการแสดงความเหลื่อมล้ำที่นิยมใช้ เพราะแสดงเป็นรูปภาพเส้นโค้งที่เข้าใจได้ง่าย โดยความหมายของเส้น 45 องศาจะแสดงการกระจายรายได้/ทรัพย์สินที่เท่าเทียมกันหรือสภาพอุดมคติ แต่ในสภาพเป็นจริงการกระจายรายได้/ทรัพย์สินไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งสะท้อนในลักษณะการเว้าหรือ “ตกท้องช้าง” ของเส้น ลักษณะเว้ามากหมายความว่า ความเหลื่อมล้ำสูง ซึ่งสัมพันธ์กับดัชนีจินี จะมีค่าสูงขึ้น จากภาพที่ 4 ที่แสดงเส้นลอเรนซ์ของรายได้และความมั่งคั่งหรือทรัพย์สินต่อหัว นั้น จะเห็นว่า การกระจายความมั่งคั่งมีความเหลื่อมล้ำสูงกว่าการกระจายรายได้ได้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 4 เส้นลอเรนซ์ของรายได้และความมั่งคั่งต่อหัว

ที่มา: คำนวณโดยคณะวิจัย จากข้อมูล SES 2556

การอภิปรายผล

การถือครองทรัพย์สินครัวเรือนสรุปได้ว่ามีความแตกต่างกันมาก ทรัพย์สินส่วนใหญ่กระจุกตัวสูงในชนชั้นรายได้สูง วัดด้วยดัชนีจีนิเท่ากับ 0.64 ในปี 2556 เมื่อเปรียบเทียบกับชนชั้น พบว่า ผู้ประกอบการและนักวิชาชีพถือครองทรัพย์สินสูงสุด กลุ่มเกษตรกรถือครองทรัพย์สินในระดับปานกลาง กลุ่มเกษตรกรผู้เช่าและแรงงานทั่วไปถือครองทรัพย์สินน้อยที่สุด และมีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า ความจริงชนชั้นแรงงานมีความสามารถหารายได้สูงกว่าเกษตรกร/เกษตรกรผู้เช่า แต่เมื่อตรวจสอบข้อมูลการถือครองทรัพย์สินกลับน้อยกว่าเข้าใจว่ามีหลายสาเหตุที่ซับซ้อน ประการหนึ่งคือความสามารถการออมในกลุ่มผู้ใช้แรงงานต่ำ เนื่องจากส่วนใหญ่อยู่ในเขตเมืองค่าครองชีพในเขตเมืองสูงกว่าชนบท นอกจากนี้อัตราการไม่มีบ้านเป็นของตนเองก็สูง จึงมีภาระค่าใช้จ่ายการเช่าบ้านและค่าพาหนะเดินทางไปทำงาน เปรียบเทียบกันชนชั้นเกษตรกรและเกษตรกรผู้เช่าอยู่ในชนบท ดำรงชีพให้ลักษณะ “พอเพียง” (Sufficiency) ถึงแม้ว่าความสามารถหารายได้ต่ำ แต่ค่าใช้จ่ายการบริโภคและค่าครองชีพต่ำ และมีบ้านเป็นของตนเอง โอกาสการออมและการสะสมทรัพย์สินสูงกว่าแรงงานทั่วไป

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้เบื้องต้นพบความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยและคนจนสูงถึง 33 เท่า ค่าจีนิเท่ากับ 0.48 และความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองทรัพย์สินมีค่าดัชนีความเหลื่อมล้ำสูงถึง 0.64 ในขณะที่รัฐบาลพยายามดำเนินนโยบายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำที่บรรจุไว้ในแผนพัฒนาและเศรษฐกิจแห่งชาติหลายฉบับ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้ทราบว่ากลุ่มชนชั้นเกษตรกร เกษตรกรผู้เช่า ตลอดจนชนชั้นแรงงานทั่วไปนั้น มีรายได้สัมพัทธ์ที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย และยังมีความเหลื่อมล้ำภายในชนชั้นที่อธิบายความแตกต่างสูงถึงร้อยละ 74 นโยบายภาครัฐที่สามารถช่วยลดความเหลื่อมล้ำได้น่าจะเป็นนโยบายที่สร้างความรู้ให้กับกลุ่มชนชั้นดังกล่าว เช่น การจัดการอบรมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเพื่อเพิ่มทักษะฝีมือของแรงงาน การสร้างโครงสร้างพื้นฐานให้ครอบคลุมทั้งในพื้นที่เมืองและชนบทเพื่ออำนวยความสะดวกและลดต้นทุนในการประกอบอาชีพ การส่งเสริมให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ ตลอดจนการจัดสวัสดิการทางสังคมให้เพียงพอ น่าจะช่วยบรรเทาปัญหาความไม่เท่าเทียมทางด้านรายได้และทรัพย์สินได้

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ ภายใต้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

สมชัย จิตสุชน และจิราภรณ์ แผลงประพันธ์. (2554). *มาตรการการคลังเพื่อความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ และสังคม: การขยายฐานภาษี. โครงการการปฏิรูปเศรษฐกิจเพื่อความเป็นธรรมในสังคม สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.*

Alvaredo & Gasparini. (2015). *Recent Trends in Inequality and Poverty in Developing Countries.* Centro de Estudios Distributivos, Laborales y Sociales, 151. University National de La Plata.

Atkinson, A.B. (1970). On the measurement of inequality. *Journal of Economic Theory*, 2, 63-244.

Frick, J. R., Goebel, J., Schechtman, E., Wagner, G. G., & Yitzhaki, S. (2006). Using Analysis of Gini (ANOGI) for Detecting Whether Two Subsamples Represent the Same Universe. The German Socio-Economic Panel Study (SOEP) Experience. *Sociological Methods and Research*, 34, 427-468.

Stiglitz, Joseph. (2013). *The Price of Inequality.* W.W. Norton & Company: New York, London.

Lerman, R.I. & S. Yitzhaki. (1985). Income inequality effects by income source: A new approach and applications to the United States. *Review of Economics and Statistics*, 67, 151-156.

Patmasiriwat D. (2010). Income inequality by Income Sources and Effects of Government Transfer: Evidence from Thailand. *Economic and Public Policy Journal*, 6(12), 41-55.

Piketty, T. & E. Saez. (2003). Income inequality in the United States, 1913-1998. *Quarterly Journal of Economics*, 118(1), 1-39.